

Verklaring van het zesde gebod

Een predicaat over de 40e zondag van de Heidelbergse Catechismus

Gij zult niet doodslaan. Exodus 20:13

Vraag 105. Wat eist God in het zesde gebod?

Antwoord. Dat ik mijn naaste noch met gedachten, noch met woorden of enig gebaar, veel minder met de daad, door mijzelf of door anderen ontere, hate, kwetse of dode; maar dat ik alle wraakgierigheid aflegge; ook mijzelf niet kwetse of moedwillig in enig gevaar begeve; waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren.

Vraag 106. Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken?

Antwoord. God, verbiedende de doodslag, leert ons, dat Hij de wortel van de doodslag, als nijd, haat, toorn en wraakgierigheid, haat en zulks alles voor een doodslag houdt.

Vraag 107. Maar is het genoeg dat wij onze naaste, zoals tevoren gezegd is, niet doden?

Antwoord. Neen; want God, verbiedende de nijd, haat, en toorn, gebiedt, dat wij onze naaste liefhebben als onszelf, en jegens hem geduld, vrede, zachtmoedigheid, barmhartigheid en alle vriendelijkheid bewijzen, zijn schade, zoveel als ons mogelijk is, afkeren, en ook onze vijanden goed doen.

De Heere doodt en maakt levend, zingt Hanna, de hoogste God ter ere. Het recht over dood en leven is alleen bij Hem, Die oppermacht over alles heeft. En wie heeft die, dan alleen de Heere God, Die even gemakkelijk kan levend maken als doden? Hij wil dat Zijn volk die met ernst zal opmerken, als Hij zegt: Zie nu, dat Ik, Ik Die ben, en geen God met Mij, Ik dood en maak levend, Ik versla en Ik heel. Naar Jobs woord is in Zijn hand de ziel van alles wat leeft, en de geest van alle vlees des mensen. Zelfs de vorsten kunnen zich aan deze oppermacht niet onttrekken. Hij snijdt de geest der vorsten af als druiven, de koningen der aarde is Hij vreselijk. Te veel macht matigen zich die hoge machten aan, ja stellen zich in Gods stoel, als ze met de koning van Babel doden en in het leven behouden die ze willen. Zijn zijn hoogheid boven haar onderdanen gesteld, het is niet om hen het leven te benemen, maar te behouden. Dragen ze het zwaard niet te vergeefs, ze mogen het echter niet naar hun wil, maar naar Godswil gebruiken, om te doden en in het leven te behouden. Paulus zegt tot de Romeinen: De macht is Gods dienaar, u ten goede, en een wreekster tot straf degenen die kwaad doen. Doch de hoogste oppermacht en het hoogste recht van leven en dood heeft Hij aan Zichzelf gehouden en aan allen verboden, als Hij van de hemel met vertoning van Zijn hoge Majesteit uit het brandende vuur, in donkerheid, en duisternis met donderend en bliksemend onweder eenieder toeroept: Gij zult niet doodslaan. De Heere God heeftouders en anderen over ons gesteld, en wil in het vijfde gebod dat wij ze zullen eren. Doch opdat niet de huisgezinnen, waarouders over gesteld zijn, noch het Gemenebest waar de overheden over gesteld zijn, verwoest worden, wil hij dat niemand zijn naaste dode. De Onderwijzer, dit gebod verklarende, wijst aan:

I. Welke zonden hier verboden worden, vragen 105 en 106.

II. Welke deugden hier geboden worden, vraag 107.

De zonde wordt aangemerkt eerst in zichzelf, vraag 105, en dan in zijn oorzaken, vraag 106.

De zonde in het algemeen is doodslaan, hetwelk men begaat omtrent anderen en zichzelf. De tweede tafel der wet gebiedt de liefde tot de naaste, en zo eist dit zesde gebod de liefde omtrent des naasten leven. Daarom wordt hier het gevoel van Pythagoras niet gesterkt, die leerde dat men zelfs geen beest mocht doden, menende dat der mensen ziel wel in een beestverhuisde. Het wild gedierte mag en moet men doden, opdat hetgeen mensen verslinderde.

God droeg zorg dat het bij Israël niet te machtig noch te zeer vermenigvuldigd werd. David doodde de leeuw en de beer, die een schaap van de kudde wegnamen. Al het gedierte der aarde, al het gevogelte des hemels, al wat zich op de aardbodem roert, en alle vissen der zee, al wat zich roert dat levend is, zij u tot spijs. Ik heb het u alles gegeven, gelijk het groene kruid, zegt de Heere tot Noach en zijn nakomelingen. De onredelijke dieren zijn toch voortgebracht om gevangen en gedood te worden, naar Petrus' woord. Het is echter niet goed te keuren, maaronmenselijk, dat men zonder medelijden wreed tegen het vee is en het tergt. De rechtvaardige kent het leven van zijn beest, maar de barmhartigheden der goddelozen zijn wreed, zegt Salomo. Met zo'n wreedheid en terging doet men het schepsel zuchten. Het zijn dan de mensen die men niet mag doden.

Hoewel de onderdanen de naasten zijn van hun overheden, nochtans mogen ze door hun overheden gedood worden voor zware zonden, die het Gemenebest zouden verwoesten. Wij hebben al gezegd dat de Overheid van God daartoe met het zwaard gewapend is. De Heere heeft uitdrukkelijk geboden dat, wie des mensen bloed vergiet, zijn bloed vergoten worde, want God heeft de mens naar Zijn Beeld gemaakt. Het staat niet aan de hoge machten de doodslager vrijlating of pardon te geven. Tot haar wordt gezegd: Gij zult geen verzoening nemen voor de ziel des doodslagers, die schuldig is te sterven; want hij zal zekerlijk gedood worden. Sauls verschoning van de verbannen Amalekieten, en Achabs verkeerde barmhartigheid omtrent Benhadad, bekwamen hen zeer kwalijk.

Gruwelijk doet men dan in het pausdom, dat men daar de kerken en kloosters openzet, om moordenaars te verschuilen en te beveiligen tegen het zwaard der Overheden, die hen vandaar niet mogen weghalen. God wilde dat men de doodslager van voor Zijn altaar zou wegnemen om hem te doen sterven. Salomo ontzag ook Joab niet, ofschoon hij tot de tent des Heeren gevluht was, en de hoornen van het altaar vatte, maar liet hem doden. Het is dan ook dwaas dat Menno's en Socyn's navolgers willen, dat het de Overheden in het Nieuwe Testament niet geoorloofd is de misdadigers met het zwaard te doden. Maar zo dit de christenoverheid niet betaamde, wiens leven zou veilig zijn? Er is ook geen reden, waarom men de doodslager nu minder zou straffen dan in vroegere dagen. Overheden moeten echter toezien dat ze met de goddeloze Achab, Joas, Pilatus en Herodes de onschuldigen niet doden, opdat ze op zichzelf en hun volk geen bloedschuld noch Gods toorn leggen.

Verschrikkelijk is de oorlog. Hoeveel duizenden onschuldigen worden daarin doodgeslagen? Zij zullen ook het oordeel van de rechtvaardige Opperwreker niet ontvlieden, die onrechtvaardig de oorlog begint. Een rechtvaardige oorlog mogen we nochtans met de Mennisten en Socinianen niet afkeuren omdat God de doodslag verbiedt. Want behalve dat niemand een gerust en stil leven zou kunnen leiden, zo men met een billijke oorlog de vijand niet weerstond, zo heeft Gods volk, nadat dit gebod gegeven was, op Gods bevel, en naar Zijn krijgswetten de

oorlog gevoerd. Nooit heeft Johannes de Doper de soldaten, noch Petrus aan Cornelius de hoofdman over honderd, noch Paulus de stadhouder Sergius Paulus,geraden hun krijgssambt af te leggen, hoewel ze zich tot het christendom bekeerden. Het is zo, men mag de boze niet weerstaan. En men moet zijn vijanden liefhebben, naar Christus' woord. Maar wordt dit aan de Overheden omtrent de vijanden van het Gemenebestgezegd? Nee immers! Maar aan de discipelen omtrent hun bijzondere vijanden, tegen wie te oorlogen hen niet paste. De Heere Godheeft wel voorzeggd dat de volkeren tegen elkander geen zwaard zouden opheffen, en geen oorlog meer leren. Maar zo deze voorzeggingen alle oorlogen afkeuren, zo zijn ze nog niet vervuld, want de ervaring leert ons dat alle oorlogen nog niet zijn opgehouden. Het is dan klaar, dat hier de vrede tussen Joden en heidenen, door Christus' dood teweeg gebracht, wordt voorspeld, gelijk uit de samenhang van die teksten te zien is, die ook de wettige oorlog niet afkeuren.

Hoewel het zeer droevig is dat iemand, door nood geperst, zijn naaste doodt, als die hem moorddadig aanvalt, en hij met bidden, betuigen, roepen en vluchten niet zich kan redden, maar de aanvaller in dat ogenblik doodt, niet uit wraakzucht, maar alleen om zichzelf te beschermen. Het is echter zo iemand voor geen verboden doodslag toe te rekenen. Mocht men een dief, zonderbloedschuld op zich te laden, doden, die het huis bij nacht doorgraafde om te stelen, hoeveel meer mag men dan iemand die op ons leven aanvalt doden, als men zichzelf niet anders van de doodkan bevrijden. God heeft bijna al wat leven heeft, natuurlijk gewapend om zich tegen zijn vijand in doodsgevaar te verweren, en zal dan het verstandige schepsel zich in zo'n geval weerloos houden, en zich laten vermoorden? Het is waar, ik moet mijnnaaste liefhebben als mijzelf, maar dan moet ik eerst en meest mijzelf liefhebben, en alzo meer mijn eigen leven dan dat van mijn naaste zoeken te behouden. Het is ook een zwaar ongeluk dat iemand zijn naaste bij toeval, onvoorziens en zonder dat hij hem haatte, dode. Bijv. die hout houwt en de bijl schiet van de steel en treft zijn naaste dat hij sterft. Het is een zwaar ongeluk, doch het mag onder de strafschuldige doodslagen niet gerekend worden. De Heere God verklaart zulke ongelukkige doodslagers onschuldig, en wilde ze verbergen voor de bloedwrekers, en daarom beval Hij zes vrijsteden en toevluchtplaatsen in Israël voor hen af te zonderen.

Maar als de Wetgever zegt: Gij zult niet doodslaan, dan spreekt Hij van de doodslag die door een bijzonder mens uit haat, wraaklust en met voorbedachte rade omtrent zijn naaste begaan wordt, hetzij dan door zichzelf, hetzij door anderen.

1. Men doodt zijn naaste door zichzelf met gedachten; als men in zijn gedachten hem vervloekt en verwenst dat hem dit of dat, ja, de dood zelf, overkome. Waartegen Salomo zich stelt, als hij zegt: Vloek de koning niet, zelf in uw gedachten, noch vloek de rijke niet in het binnenste van uw slaapkamer. Hoe menigmaal komt het in het hart des zondaars op, als iemand niet naar zijn zin doet: Wanneer zal hij sterven en zijn naam vergaan? Gelijk Davids vijanden naar zijn dood verlangden. Toont dit niet een moorddadig gemoed? Werden ze allen weggenomen, die de zondaar dood wenst, de wereld was haast uitgestorven. Niet minder mag het voor en doodslag gehouden worden, als men overleggingen bij zichzelf maakt om zijn naaste leed te doen. Dat de een des anderen kwaad in zijn hart denkt, volgens Gods verbod. Ook is het voor doodslag te houden als men met Saulus behagen heeft in de dood der onschuldigen.

2. Men doodt ook zijn naaste met woorden van bitse en scherpstekende verwijtingen, met schelden en lasteren; waarover David zeer geraakt de Heere klaagde: Mijn ziel is in het midden der leeuwen, ik lig onder stokebranden, mensenkinderen welker tanden spiesen en pijlen zijn,

en hun tong een scherp zwaard. In zonderheid is het doodslaan, als men zijn naastens doen ten kwade aan zijn vijand overbrengt, en hem zo in levensgevaar doet komen. Zou Doëg wel ooit zijn handen hebben moeten gebruiken om 85 priesters met al was adem had in Nob te slaan met de scherpste des zwaards, indien hij Achimelechs vriendschap, aan David bewezen, niet op de gemeenste wijze had overgebracht aan Saul? Ziet de historie 1 Samuël 22:6. Niet minder zijn als doodslagers te achten, die een onschuldige bij de rechter vals betichten en zijn dood vorderen, gelijk de Joden omtrent de Zaligmaker keer op keer deden, en alzo naar Stefanus verwijt, verraders en moordenaars van die Rechtvaardige geworden zijn. Petrus overtuigt hen ook dat ze Hem door de handen der onrechtvaardigen aan het kruis hadden gehecht en gedood.

3. Het gelaat kan zich hier ook schuldig een maken, als het gelijk de wijzer van het hart openbaart, dat daar de boze neigingen tegen de naaste worden gehuisvest. Uit het bitter en moorddadig gemoed zal des zondaars gedaante nu verbleken, dan verblozen, nu zwelt het op, dan wordt het ingetrokken. Iedere opslag der ogen is als een doodslag, en werpt vlammen vuurs van brandende toorn uit. De neusgaten spalken zich op en blazendreiging en moord. Of naar Salomo's spreuk: Een Belials man graaft kwaad, en op zijn lippen is als brandend vuur. Hij sluit zijn ogen om verkeerdheden te bedenken. Zijn lippen bijtende volbrengt hij het kwaad. Of om het u in de broedermoordenaar af te beelden: Hij ontstak, en zijn aangezicht verviel.

4. Mag men zijn naaste met gedachten, woorden, en gelaat niet doden, veel minder mag men het dan met de daad doen.

a. Dit geschiedt door zijn naaste te onteren, zodat men hem in zijn eer, velen dierbaarder dan het leven, hoont, smaadt en in verachting brengt, gelijk het voor David een doodsteek in zijn beenderen was dat zijn tegenpartijders hem hoonden. De Heere Zelf neemt het zeer hoog op als men zijn naaste onteert. Hij wil dat wie tot zijn broeder zegt: Raka, zal strafbaar zijn door de grote Raad; en die zegt: gij dwaas, dat hij strafbaar zij door het helse vuur.

b. Als door hem te kwetsen, waardoor hij lichtelijk aan zijn einde komt. Men brenge iemand eens een wond aan, die niet dodelijk is, maar daar ontstaat eens koorts of een ander ongeval uit dat hem doet sterven. Is men dan geen oorzaak van zijn dood? Billijk is dan de vergelding door de Heere daartoe gesteld. Als iemand aan zijn naaste een gebrek zal aangebracht hebben; gelijk als hij gedaan heeft, zo zal ook aan hem gedaan worden; breukvoor breuk, oog voor oog, tand voor tand, enz.

c. Ook is hij van dadelijke doodslag niet vrij te spreken, die zijn naaste in levensgevaar brengt. Wie een huis bouwde, moesten leuning op zijn dak maken, opdat hij geen bloedschuld op zijn huis zou leggen, wanneer iemand vallende daarvan afviel, volgens Deuteronomium 22:8. Als iemand, wetende dat zijn os stotig was, hem niet bewaarde, en de os doodde een man of vrouw, zo moest niet alleen de os gestenigd, maar ook zijn heer gedood worden, naar des Heeren bevel in Exodus 21:9.

d. Maar hoger gaat het als iemand zijn hand aan zijns naastenleven legt, en hem daarvan berooft, hetzij dan met een ijzer of met een steen, of met een hout: of met venijngeving, dat boze werk des vleses, waar de apostel van spreekt in Galaten 5:20. Geschiedt zulks verraderlijk onder schijn van vriendschap met een kus, zoals Joab Abner en Amaza doodde, het gaat alle gruweldaden te boven. Hoewel de tweegechten, lichaam om lichaam, na voorafgaande uitdaging, onder het werk van verraden niet kan gerekend worden, ze zijn echter niet te

verschonen, maar zeergruwelijk. Want wat kan er ijselijker bedacht worden, dan dat twee mensen met opzet zich tegen elkander zetten, om zelf te sterven, of zijn naaste te doden, of wel beide om te komen? Iseen mens heer van zijn eigen of eens anders leven, om het in zijn hand te stellen en van de aarde weg te nemen? Niemand denke dat het laf is zijn gekrenkte eer niet te herstellen door zijn tegenpartij uit te dagen, of dat het blohartigheid is de uitdaging niet aan te nemen. Neen, de grootmoedige edelheid en de edele grootmoedigheid des mensen lijdt het niet, dat men zijn eer in schandelijke; ja in moorddadige tweegevechten zoekt, en niet zijn smader of uitdager verachte. Steekt hij boven andere niet meer uit, die het meerdere boven het mindere, het leven boven de eer stelt, dan die het mindere boven het meerdere, de eer boven het leven acht? Maar ik denk dat zulke kampvechters de heilige grootmoedigheid, die het welzijn der ziel bezorgt, niet kennen. Het is het werk van dwazen zich in dit gruwelstuk te verschonen met Davids voorbeeld, die zich met Goliath in tweestrijd begaf. Want zulks deed David door en onder het gezag van Israëls koning, tegen de openbare vijand van Israël, die God en Israëls slagorden gehoond had, met verzekering van de overwinning, endoor een sterke drijving van de H. Geest, maar niet door ijdele glorie vervoerd. Als onze tweevechters met David eens met een leeuw en beer gevochten hebben, laten ze dan eens zien of ze zich met Davids heldendaad kunnen behelpen.

Niet alleen doodt men zo de naaste door zichzelf, maar ook door anderen, hetzij dan dat men er andere last en bevel toegeeft, gelijk David beval aan Joab, dat hij Uria in de heetste strijd zou zetten, en zijn hulp hem onttrekken, zodat Joab gehoorzaamt en aan velen met Uria het leven kost. Maar hoort hoe David hierover door Nathan bestraft wordt: Gij hebt Uria, de Hethiet, met het zwaard verslagen. Hetzij dan door een onrechtvaardig vonnis te doen vellen, gelijk Naboth overkwam, doch het wordt Achab verweten, dat hij hem gedood had, hoewel het de rechters en valse getuigen, door Izebel opgehitst, in Achabs naam gedaan hadden. Hetzij dan door toestemming, gelijk Paulus het voor zijn bekering toestemde als de belijders des Heeren werden omgebracht.

Het geschiede dan door zichzelf of anderen, het doden van zijn naaste is een zeer vreselijke zonde. Want de doodslager verbreekt Gods beste pronkstuk dat Hij op aarde gemaakt heeft: de mens, maar een weinig minder gemaakt dan de engelen, met eer en heerlijkheid gekroond, en gesteld over het werk van Gods handen. Wie hem doodt, die schendt ook Gods Beeld, gelijk de Heere Zelf verklaart in Genesis 9:6. Hij verkort het Gemenebest en werpt de onbekeerde zondaar in de hel, zonder hem tijd van bekering te laten.

Hij maakt zich aan de boze Kaïn, ja ook aan zijn vader de duivel, de mensenmoorder van de beginne, gelijk, naar Johannes en zijns Meesters woord in 1 Joh. 3:12 en Joh. 8:44. Het bloed des verslagenen roept om wraak en pijnigt de consciëntie, gelijk we in de eerste doodslager zien. Het kan niet anders dan met een schandelijke dood geboet worden, volgens Gods wraakwet. Het eeuwige leven moet de doodslager derven. Ja, het deel van de doodslager is de tweede dood, in de poel die brandt van vuur en sulfer.

De doodslagers is, naar Paulus getuigenis, de wet gesteld ter veroordeling.

Is de doodslag omtrent de naaste zo'n verschrikkelijke zonde, wie zal dan naar waarde de gruwel van zulke ouders, die hunkinderen vermoorden, kunnen uitdrukken? Tegen zijn eigeningewanden te woeden is immers onnatuurlijk? Het is echter dikwijls gezien dat ouders, in hongersnood en armoede, hunkinderen niet van brood kunnende voorzien, en hun jammer niet kunnende aanzien, tot die gruweldaad vervoerd zijn. Dikwijls, en meer dan men weet,

zullen lichte vrouwen, door hoererij zwanger, haar ongeboren en jonggeboren kindertjes ombrengen. Zekerlijk een werk van verbasterde ontaarde, onnatuurlijke en ontmenste mensen. Maar onbevattelijk schijnt het, dat het mensdom zo verduisterd, en van God zover vervallen is, dat het tot zo'n boos stuk kangenegen zijn, uit ik weet niet welk een soort van godsdienstigheid, gevende tot slachtoffer zijn eerstgeborene voor zijn overtreding, en de vrucht des buiks voor de zonden zijner ziel. Het heidendom, gelijk der Moabieten koning, heeft nochtans zich hiermede schandelijk bezoedeld. Het wist Gods recht, dat die zulke dingen doen, des doods waardig zijn. En dat bloed voor bloed, ziel voor ziel moest gegeven worden tot voldoening van dat recht. Het bloed, de ziel der dieren kon de schuld van het redelijke schepsel niet boeten. Niets was daar dan bekwaam toe, dan het bloed en de ziel van hun dierbare kinderen. Dat dat blinde volk, dervende Gods openbaring van de ware Borg, daartoe verviel, kan worden ingeschikt. Maar dat Gods eigen volk, dagelijks in het toekomende zoenoffer van de Messias onderwezen, zijn kinderen slachtte aan de beken, de Molech, de dregoden offerde en door het vuur deed gaan, om ze te verteren, dat was ondraaglijker dan de snode kindermoord der heidenen. De Heere heeft ook die moorderijen van Zijn volk niet ongewroken gelaten. Het was ook over deze zonde dat de Heere HEERE tot de Joden zegt: Ik zal een vergadering tegen hen doen opkomen, en zal ze tot beroering en ten roof overgeven. En de vergadering zal ze met stenen stenigen, en hen met hun zwaarden neerhouwen. Hun zonen en hun dochteren, zullen ze doden, en hun huizen met vuur verbranden. Ezechiël 23:46,47.

Men zou zeggen: Niemand kan de daden van die bozen te bovengaan. Men ziet echter nog groter gruwelen. De zondaar, door de mensenmoorder van de beginne verleid, wordt wel zo verwoed dat hij zijn handen aan zijn eigen leven legt en zichzelf ombrengt, hetzij dan uit wanhoop met Judas of uit boos misnoegen, omdat hij minder dan anderen geëerd wordt gelijk daarom Achitofel zich verhing; of met Saul en zijn wapendrager, om niet in des vijands handen te vallen, en van hen gesmaad en gekweld te worden.

En niet beter doen de scheepslieden, die om de wreedheid van hun vijanden waarvan ze overwonnen zijn, te ontgaan, de brand in het kruit steken en het schip met alle zielen daarin in de luchtte laten vliegen. Waarlijk, geen zonde is meer onnatuurlijk dan de zelfmoord. Wie heeft toch ooit zijn eigen vlees gehaat? Niemand, zegt Paulus. Zo'n zondaar sterft met Saul in zijn zonde. Is hij, die zijn broeder haat, een doodslager, en weren wij uit des apostels bericht dat geen doodslager het eeuwige leven heeft in zich blijvende, niet onzekerder is dan het eeuwig verderf van zulke zelfmoordenaars. Zijn er krankzinnige mensen, die van hundaden geheel onkundig zijn, en zichzelf ombrengen, wij kunnen van hun eeuwig uiteinde niet oordelen. Het doden van zichzelf te willen verschonen met Simsons daad, die zichzelf ombracht met de Filistijnen, is onredelijk. Want Simson deed dat als Richter over Israël, als een wonderlijke heldendaad, gelijk in al zijn heldendaden, toen de Geest de Heeren over hem vaardig werd, en also in het geloof.

Hoewel hij, die zich buiten zijn beroep moedwillig in levensgevaar begeeft, zoals hoge klimmers, diepe zwemmers, onversaagbare scheepslieden, stoute ridders en lichtvaardige koorddansers, met opzet zijn handen aan zijn leven niet legt, nochtans is hij niet geheel onschuldig aan het doden van zichzelf. Want komt hij om in gevaar, is hij dan zelf niet de oorzaak van zijn dood? Verzoekt hij God niet lichtvaardig? En wie port hem aan dan de mensenmoorder van de beginne? Zocht hij niet Gods Zoon tot die zonde te vervoeren, of hij Hem mogelijk daardoor van kant mocht helpen? Niet minder beroven zij zich van het leven, die door ongebondenheid, door gulzigheid in spijs of drank, en door schandelijke hoererij en overspel hun gezondheid en levensgeesten krenken, zodat ze hun dagen niet tot de helft brengen, gelijk David spreekt in Ps. 55:24. Want

bij wie is wee? Bij wie och arme? Bij wie wonden zonder oorzaak? Bij degenen die bij de wijn vertoeven. Bij degenen die komen om gemengde drank na te jagen, vraagt en antwoordt de wijste der koningen. En van de ontuchtigen zegt hij, dat hij in zijn laatste brult, als zijn vlees en zijn lijf verteerd is. Wil men zich aan deze zonden niet schuldig maken, men moet dan ook zichzelf niet kwetsen. Dat mag ook geen priester doen, hoe groot ook zijn rouw over een dode is. De Heere verbiedt het in Lev. 21:5. Dat Baäls priesters uitgodsdienstigheid gelijk verhaald wordt, zichzelf met messen en priemen sneden, totdat ze het bloed over zichzelf uitstortten, is aan hun afgodische dwaasheid en dwaze afgodendienst toe te schrijven. Maar dat de Roomse priesters met gehaakte zwepen ten bloede toe zichzelf geselen, om hun opgesmukte heiligheid en gewaande kruisiging des vleses te vertonen, is verfoeilijk en wreed. Of laat mij liever met Paulus zeggen. Een schijnreden van wijsheid en eigenwillige godsdienst en nederigheid, en in het lichaam niet te sparen, doch is niet in enige waarde, maar tot verzadiging des vleses.

Maar hoe komt de mens, naar Gods Beeld in volmaakte liefde tot God en zijn naaste geschapen, tot zulke snode gruwelen? Door zijn afval van God door zijn vader en de mensenmoorder verleid, heeft hij dat zuivere Beeld en die liefde verspeeld. Hij heeft een gruwelijke en duivelse gestalte aangetrokken. Zijn hart is dodelijk. Het gedichtsel der gedachten zijns harten is ten allendage alleenlijk boos geworden. Van nature geneigd om God en zijn naaste te haten, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk en elkander hatende. Zijn begeerlijkheden en wellusten omtrent ijdele eer, vleselijk vermaak en werelds voordeel vervoeren hem tot krijgen en vechterijen. Uit zo'n boos hart komen doodslagen, naar het getuigenis van de Heiland, want dat welt nijd, haat, toorn en wraakgierigheid op; welke boze bewegingen de Onderwijzer als de naaste oorzaak van de doodslag aantekent.

1. Eerst wordt de nijd als zo'n boze wortel van gal en alsem aangemerkt, waardoor men zich over des naasten voordeel bedroeft, en het met een misnoegen hem misgunt. Een gruwelijke beweging, die de Heere beknibbelt over Zijn gunst, en die met boosheid ontstoken wordt omdat God goed is, gelijk Jezus zegt. Weinig zonden zijn er, of de zondaar vindt er zijn vermaak in. Maar de nijd is voor hem een boze kwelgeest, waar hijzelf wel van verlost wilde worden. De nijd is voor hem ook zeer ongezond. Hij knaagt hem het merg uit zijn beenderen en vreet zijn vlees. Salomo zegt: De nijd is verrotting der beenderen. Ja, deze zonde wenst de naaste het kwade, en zoekt het hem toe te brengen, en alzo is ze een oorzaak van de doodslag, waartoe de booswicht met de nijd van de duivel wordt voortgedreven. De apostel zegt: Kaïn was uit de boze, en sloeg zijn broeder dood. En om wat oorzaak sloeg hij hem dood? Omdat zijn werken boos waren, en van zijn broederrechtvaardig. De nijd stak in de boosaardige Joden zo door, dat Pilatus wist dat ze Jezus uit nijdigheid hadden overgeleverd. Tegen wrede grimmigheid en overloping van toorn kan men zich verschuilen of beveiligen, maar wie zal voor nijdigheid bestaan? vraagt Salomo.

2. De andere zonde is de haat, zijnde die weerzin die men van de naaste heeft, en hem in het leven niet kan dulden. De Heere God heeft de gruwelijke beweging des gemoeds al van oude dagen afverboden. Gij zult uw broeder in uw hart niet haten, zegt Hij. Geen wonder, want Salomo zegt: Haat verwekt krakelen. Ja, hij drijft ook de zondaar tot doodslag. Omdat Ezau zijn broeder haatte, wilde hij hem doden. En Haman liet een galg maken om Mordechai, die voor hem hatelijk was, op te hangen.

3. De derde zonde is toorn, waardoor hier niet verstaan wordt dat heilig ongenoegen over iemands zonde, gelijk de Zaligmaker, bedroefd zijnde over de verharding van der Joden hart, hen rondom met toorn aanzag. Zo mag men toornig worden zonder zonde. Maar de verboden toorn is die korte razernij of boze ontsteking des gemoeds, waardoor men onbesuisd wordt

voortgedreven om de naaste het grootste leed aan te doen. Niet alleen de ziel, maar het gehele lichaam wordt ontsteld. De leden beven, het aangezicht besterft, de haren rijzen op, de mond schuimt, de aders zijn gezwollen, het bloed kookt, het ziet en loopt over, en alzo is de grimmigheid een overloping van toorn en wreedheid, zoals we straks van Salomo hoorden. Billijk houdt men de toorn voor de vader van de doodslag, want een toornig man verwekt gekijf, en alzo ook de doodslag, zoals gezien kan worden in Simeon en Levi, die werktuigen van geweld; en in Saul, die door toorn ontstoken, David wil doden. En in Herodes de kindermoorder. Menig toornig mens heeft door een al te hevige ontsteking des toorns zichzelf een ongeneeslijke kwaal, en alzo de dood toegebracht.

4. Er is nog een zonde, snoder dan de toorn, hier verboden, en deze is de wraakgierigheid, waardoor men op tegen wraak loert om het ongelijk dat men geleden heeft, of denkt geleden te hebben van de naaste, met een even gelijk of zwaarder kwaad, en wel met de dood, hem te vergelden. Gelijk die boze Lamech met trotsheid zich over zijn wraakzucht, als over een goed werk, beroemde. Voorwaar, ik sloeg wel een man dood om mijn wonde, en een jongeling om mijn buile. Want Kaïn zal zevenvoudig gewroken worden, maar Lamech zeventig maal zevenmaal. Een verfoeilijk kwaad. De wraakzuchtige neemt God, Dien de wraak is, het wraakzwaard uit de hand en stelt zich op Zijn rechterstoel. Hoewel God in het zesde gebod alleen van doodslaan spreekt, nochtans verbiedt Hij dan ook de nijd, haat, toorn en wraakgierigheid, en houdt dat alles voor een doodslag. Die zijn broeder haat is een doodslager, lezen we in 1Joh. 3:15. Wie de vrucht haat en veroordeelt, wil ook de boom met zijn stam en wortel uitgeroeid hebben. Dat er niet meer mensen tot de volkomen doodslag vervallen is niet aan hun goedheid, maar aan de ongelegenheid, onmacht, en het meest aan de wederhoudende genade te wijten. Maar de mens, in tergende gelegenheden aan zichzelf overgelaten, en de macht hebbende, zal zijn dodelijke aard zeerspoedig ontdekken.

De mens geheel en al onder God als Zijn Opperheer staande, kanniet zedelijk overschillig, noch goed noch kwaad, maar hij moet één van beide zijn. Als hij het kwade laat doet hij het goede, en als hij het goede doet dan laat hij het kwade. Het is dan niet genoeg dat we zoals voorheen gezegd is, onze naaste niet doden. Want God, verbiedende de nijd, haat en toorn, gebiedt dat wij onze naaste liefhebben als onszelf, enz.

1. Eerst wordt hier als de worteldeugd geboden onze naaste lief te hebben als onszelf. Want dan zal men hen niet doden. De knibbelzucht van de Remonstranten heeft dit zeggen van de Onderwijzer berispt, alsof deze deugd hier niet juist was ingevoegd, omdat de naaste lief te hebben tot al de geboden van de tweede tafel behoort. Doch het is niet ongeschikt hier van die deugd te spreken, omdat ze niet alleen zowel tot dit als de andere geboden behoort, maar ook bijzonder tegenover de doodslag staat, en daarom ook van de Wetgever Zelf tegenover die zonde gesteld wordt, als Hij zegt in Lev. 19:18: Gij zult niet wreken, noch toorn behouden tegen de kinderen uws volks, maar gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf.

2. Hieruit volgt dat men tegen de naaste geduldig is, waardoor men het geleden ongelijk, en de belediging met lankmoedigheid verdraagt en niet wrekt, maar vergeeft en alzo hem niet dode. Men moet naar het woord van de apostel aandoen de lankmoedigheid, verdragende elkander, en vergevende de een de ander. Dit is toch de aard der liefde die lankmoedig is, niet verbitterd wordt, en alle dingen verdraagt en bedekt, volgens 1Kor. 13.

3. Daar men de liefde najaagt, zal men ook de vrede achterhalen, en met zijn naaste oefenen om alle twist en tweedracht, en alzo ook de doodslag te voorkomen. Hier geldt des apostels

woord: Indien het mogelijk is, zoveel als in u is, houdt vrede met alle mensen. Zalig zijn de vreedzamen, zegt de grote Vredevorst.

4. Liefdedragende mensen zijn ook zachtmoedig, waardoor ze, als ze verongelijkt worden, niet in haastige toorn opvliegen om hun naaste kwaad met kwaad te vergelden, maar zacht en handzaam als fluweel blijven. Man ziet die deugd in Mozes boven andere mensen uitsteken, doch de onzondige Heiland overtreft hem nog, en wil dat een ieder van Hem de zachtmoedigheid lere.

5. Door liefde wordt men ontstoken tot barmhartigheid, waardoor men des naasten ellende zichzelf als eigen aantrekt, en als met hem lijdende, hem zoekt tot verlossing te helpen, waardoor men dan zonder moeite voor nijd, wreedheid en doodslag bewaard wordt. Zo doet men aan de innerlijke bewegingen der barmhartigheid, naar Paulus raad. De teerhartige Zaligmaker werd keer op keer over de ellendigen met innerlijke barmhartigheidsbewogen en sprak de barmhartigen zalig; want hen zou barmhartigheid geschieden.

6. De liefde in het hart brandende, zal haar vlam ook naar buiten vertonen door vriendelijkheid, waardoor men zich minzaam en bescheiden in gelaat, in woorden en in geheel zijn gedrag omtrent de naaste aanstelt, waardoor men dan ook des naastens nijd, haat, toorn en wraakgierigheid inbindt. Met broederlijke liefde wil Petrus dat men vriendelijk zij.

7. Die zo liefvallig is, zal ook, zoveel hem mogelijk is, zijn naastens schade afwenden. Door schade in goederen, eer en lichaam kan de naaste in groot levensgevaar komen. Wie hem dan niet liefheeft, zal hem zoeken te redden, als hij tot de dood gegrepen is, omdat die wankelt ter doding, zo hij zich onthoudt.

8. Nog edelmoediger vertoont zich de liefde, als men zijn vijanden goed doet. Openbare vijanden, verstoorders van het Gemenebest, die proberen ons de gelegenheid te benemen om hengoed te doen, moet men hinderen, tegenstaan en afbreuk doen, volgens de liefde die we onszelf en onze medeburgers meer dan zulke vijanden schuldig zijn. Doch bijzondere en persoonlijke vijanden moet men uit de aard der liefde goed doen, gelijk de Samaritaan de gewonde Jood, zijn vijand, goed deed. Dit gebiedt de Zaligmaker. Paulus dringt het ook aan. En Salomo had het al voorheen bevolen.

Toepassing

Dat Christus, als een nieuwe Wetgever, bij dit gebod zou gevoegd hebben, dat men op zijn broeder niet toornig worde, noch met bitse woorden hem bejegene, noch het ongelijk, zelfs niet door de Overheid, wreke, is de taal van de Socinianen tegen Gods Woord, dat leert dat in het Oude Testament alle toorn, scheld en wraakzucht al verboden is geweest. Men zie slechts Lev. 19:18, voorheen al aangehaald. En zo kan Jezus' bevel in Matth. 5 van het niet ten onrechte op zijn broeder toornig te zijn, geen nieuwe wet zijn, maar een oude en herhaalde of opgehelderde wet, die de oude Farizeeën verdonkerd hadden.

Geliefden, wat dunkt u van de Roomse kerk, die meent Gode een dienst gedaan te hebben dat ze zoveel koningen en vorsten, ja veel mensen om de belijdenis der waarheid heeft omgebracht? In vorige tijden was niemand zijn leven zeker. Wie maar in het minst tegen die onreine hoer sprak, werd spoedig opgepakt en veroordeeld om door het zwaard, de strop, of het water gedood te worden. Ja, zo'n dood was niet streng genoeg, men deed dezulken levend verbranden

of levend in de aarde delven. Ja, het Pausdom heeft geprobeerd om hele landschappen, die met die zogenaamde Noordse ketterij besmet was te verwoesten en te vermoorden.

Getuigen zijn Piëmont, Frankrijk, Ierland en Nederland. Kan zo'n godsdienst naar Gods Woord zijn en Gode behagen; die zich in het bloed der onschuldigen vestigt? Zeker niet. Al dat bloedvergieten is het merk van de grote hoer, die dronken is van het bloed der heiligen en van het bloed van Jezus' getuigen. De Heere God heeft het ook gewroken, door de antichrist af tekorten, en door geestelijke en lichamelijke oordelen hem te straffen en bloed te doen drinken, dewijl hij het bloed der heiligen en profeten heeft vergoten, naar Johannes' profetie in Openb. 16. Er is niet aan te twijfelen of de Heere God zal het nog eens volkomen straffen met een gehele verwoesting over het geestelijke Babel te brengen, omdat in hetzelfde gevonden is het bloed der profeten en der heiligen, en van al degenen die gedood zijn op aarde.

Geliefden, waar het nu op aankomt is, of gij allen dit gebod in al zijn delen onderhouden hebt. Ge moest het onderhouden hebben, ge staat toch in een rechte linie onder de hoge Wetgever. Hij roept u tussen de vervaarlijke donderslagen en verschrikkelijke bliksemstralen van de hemel toe: Gij zult niet doden. Hebt ge het gebod niet onderhouden, ge zijt tot de dood veroordeeld en vervloekt omdat ge niet gebleven zijt in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen, volgens hetgeen ons Paulus leert in Gal. 3:10 uit Deut. 27:26.

Ik heb geen reden om te denken, dat er iemand onder u is, die zijn naaste in het verborgen of in het openbaar heeft dood geslagen. maar zijt ge daarom vrij van bloedschuld? Nee. Men doodt zijn naaste met boze gedachten, met bitse woorden, stuurs gelaat, met hem te onteren, met nijd, haat, toorn en wraakgierigheid. Ja, men verbreekt deze wet door liefdeloosheid, haat, twist, strengheid, onbarmhartigheid, stuursheid en misnoegdheid tegen de naaste, en ook als de liefde met haar goede vruchten niet wordt geoefend. Legt u hier eens bij, spiegelt u, en ziet of ge hierin uw eigen gedaante niet opmerkt en uw moorddadig hart niet gewaar wordt. Of zijt ge geheel vreemd van die boze bewegingen, en denkt ge van uzelf dat ge goed van aard zijt? Maar wanneer? Als ge alleen zijt en geen gelegenheid hebt om uw gemelijkheid uit te laten? Ja, zult ge u soms niet ophitsen in boosheid tegen dezen en genen, die ge meent dat u beledigd heeft of zou kunnen beledigen? Zijn er niet veel mensen, vreemden en nabestaanden, man, vrouw, kinderen en ouders, die niet naar uw zin zijn of tot last, die ge stil bij uzelf wenst dat God wegnam? En hoe is het als ge bij mensen zijt waar ge in uw huis en elders mee moet omgaan? Tergt ge ze niet keer op keer door uw lastige aard, stuurs gelaat, bitse woorden? En als anderen u oneffen aanzien en toespreken, of doen wat niet naar uw zijn is, ja u tergen en verongelijken, kunt ge dat alles met geduld zachtmoedig verdragen en met vriendelijkheid beantwoorden? Zegt ge ja. Ik vraag u dan verder: Wat beweegt u daartoe? Is het de vrees voor God, dat Zijn verderf bij u een schrik is en gij dat niet vermoogt vanwege Zijn hoogheid, gelijk die lijdzame man Job. Of is het omdat ge van een laffe en lage geest zijt? Of omdat men u, als ge uw gemelijke geest uitliet, smaden zou? Of omdat uw partij boven u, of immers al zo scherp is als gij, en alzo het ene mes het ander in de schede houdt, gelijk men zegt? Ik vraag dit alles, om, was het mogelijk, u tot uzelf te brengen, en u de gruwelijkheid van de gestalte van uw hart te doen zien. Zijt ge zozeer met eigenliefde bezet, dat ge tot op de bodem van uw hart niet kunt zien, en daarom van uzelf geen kwaad kunt denken? Hoort dan wat de Heere God, die uw hart, arglistig meer dan enig ding, ja dodelijk, zodat het niemand kent, doorgrondt. Hoort, zeg ik, wat Hij van Joden en heidenen, en alzo van alle mensen, en daarom ook van u getuigt in Rom. 3:13-18: hun keel is een geopend graf, met hun tongen plegen zij bedrog, slangenvenijn is onder hun lippen, welker mond vol is van vervloeking en bitterheid, hun voeten zijn snel om bloed te vergieten, vernieling en ellendigheid is in hun wegen, en de weg des vredes hebben zij niet gekend. Er is geen vreze

Gods voor hun ogen. Ziet, zo zijt gij, hetzij dan dat gij het weet, hetzij dat gij het niet weet. En als God het eens ordelijk voor uw ogen stelt, dan zult gij het zien.

Het is echter niet genoeg dat gij weet dat ge zeer zondig en gruwelijk zijt. Maar opdat ge ook moogt weten dat het kwaad en bitter is de Heere zo te verlaten, en Zijn vrees niet bij u te hebben. Zo aanmerkt ook welke vergelding de Heere God tot zo'n boosheid gesteld heeft, en past die op uzelf toe. Ik zal u Gods Woord doen horen, dat zegt in Deut. 27:42: Vervloekt zij die zijn naaste in het verborgen verslaat, en al het volk zal zeggen:Amen. Onder de zes die de Heere haat, en onder de zeven die Zijn ziel een gruwel zijn, zijn ook de handen die onschuldig bloedvergieten, een hart dat ondeugdzame gedachten smeedt, en voeten die zich haasten om tot het kwaad te lopen. Het deel der doodslagers is in de poel die brandt van vuur en sulfen, volgens Openb. 21:8. Of denkt ge dat ge u dat niet behoeft aan te trekken, omdat ge nooit enig mens het leven benomen hebt? Wordt dan niet onder de zeven gruwelen gesteld het hart dat ondeugdzame gedachten smeedt? Die zijn broeder haat is een doodslager, en ge weet dat geen doodslager het eeuwige leven in zich heeftblijvende. Wij weten dat al wat de wet zegt, zij dat spreekt tot degenen die onder de wet zijn, opdat alle mond gestopt worde, en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij. En dit past hij toe op alle gruwelen waar hij van gesproken had, en we u van overtuigd hebben, dat uw keel is een geopend graf, enz. Ziet dit, en laat het u bekommeren met verlegenheid, opdat ge niet langer het leven van uw hand moogt vinden, al zoude ge bedrukt en doodbrakende worden. Want dat zou u van de toekomstige toorn en de tweede dood doen vlieden.

Zijn er onder u die van hun bloedschuld zoeken verlost te worden, en geen raad weten wat te doen? Hoort gij dan, die over uw snoodheid en oordeel treurt en weent. Ik heb een goed woordvoor u, en och, dat uw ziel het innam, om u straffeloos voor uw Rechter te stellen. Het is dit: God heeft Zijn Zoon tot Borg voorde doodschuldigen gesteld, en Hij heeft er Zichzelf aan Zijn Vader toe verbonden, en werkelijk de borgtocht voldaan, als hij Zich uit liefde en door de ijver van Gods huis heeft laten verteren en Zich overgegeven heeft tot een offerande en slachtoffer, Gode tot een welriekende reuk. Omdat Hij in de plaats van de doodschuldigen stond, is Hij, de Vorst des levens,gedood. Om onze zonden overgeleverd en gestorven, naar de Schriften. Ik wil nochtans niet dat ge daarop allen spoedig gerust zijt, alsof Hij voor alle mensen gestorven was. We weten beter. Maar ik wil dat ge Hem zoekt te gewinnen, om deel aan Zijn dood te verkrijgen, opdat Zijn dood als de uwe en voor u gerekend mocht worden. Weet dan dat Hij Zichzelf Zijn dood, en daardoor het leven u aanbiedt. Want de dood hebbende teniet gedaan, zo heeft Hij ook het leven en de onverderfelijkheid aan het licht gebracht door het Evangelie. Raakt dan zijn Evangelische scepter aan, om met de Heere vrede te maken, en laat Hem, u met God verzoenen, gelijk u geraden en gebeden wordt in Jes. 27 en 2 Kon.5. Vlucht naar Hem als de welverzekerde Vrijstad, gelijk de moordenaar aan het kruis. De Naam des Heeren is een sterke toren:de rechtvaardige daarheen lopende, wordt in een hoog vertrekgesteld. Och, rust toch niet voordat ge dadelijk en werkelijk Zijn dood zijt deelachtig geworden, en daardoor met God verzoend zijt. Bij U is vergeving, zegt David tot de Heere in Ps. 130, opdat Gij gevreesd wordt. Wie dan vergeving heeft, en die het leven geschonken is, zie toe, dat hij toch zijn dodelijke gestalte, die doodslagen opwelt, kwijt rake. Gramschap,toornigheid, kwaadheid en lastering moet men afleggen, naar des apostels vermaning. Hoezeer men ook verongelijkt en beledigd wordt, men moet geen toorn of wraakzucht behouden. Elk bidde tot God: Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren, Zullen we dan niet graag vergeven? Welk bewijs kunnen we hebben, dat we vergeving hebben, zo we het ongenoegen tegen de naasten behouden? Gerechtvaardigden, merkt eens op hoe zwaar en dikwijls gij de Heere getergd hebt, en hoe lankmoedig Hij uw zonden verdragen, en hoe

hartelijk Hij u die vergeven heeft. Ja, ze liever in Zijn dierbare Zoon heeft willen straffen dan in u. Zult gij dan, die tienduizend talenten zijn kwijt gescholden, uw mededienstknecht niet honderd penningen willen kwijt schelden? Ik vermaan u dan met Paulus: Alle bitterheid, toornigheid, gramschap, geroep en lastering zij van u geweerd, met alle boosheid. Maar zijt tegen elkander goedertieren, barmhartig, vergevende elkander, gelijk ook God in Christus u vergeven heeft. Zijn dan Gods navolgers, als geliefde kinderen. En wandelt in de liefde, gelijk ook Christus ons liefgehad heeft, en Zichzelf voor ons heeft overgegeven, tot een offerande en slachtoffer, Gode, tot een welriekende reuk. Ziet dezelfde vermaning in Kol. 3.

Immers moesten die zonden met een dodelijk haat vervolgd en gedood worden. Ze zijn toch moordenaars van uw ziel. Ja, de Vorst des levens hebben zij gedood. En daarom, nagelt ze ook aan Zijn kruis, opdat blijke dat ge Christus toebehoort. Want dezulken hebben het vlees met zijn bewegingen gekruist. We mogen geen mensdoden, maar onze oude mens die ons nog nader is moeten we doden.

Moeten we ons omtrent onze naaste zo gedragen, veel meer dan moeten we ons eigen leven verzorgen. We hebben ons leven als een dierbare schat van de Heere verkregen. We moeten het dan ook voor Hem en tot Zijn dienst verzorgen en bewaren. Het past ons dan, dat we ons niet alleen van lichtvaardigheid en alle ongerechtigheid, die ons in levensgevaar brengt, hoeden, maar ook dat men naar Gods wil, naarstig is om zich, door wettige middelen, van levensonderhoud te verzorgen. Hoort en betracht hetgeen Paulus zegt in 2 Thess. 3:10-12: Toen wij bij u waren hebben we u dit bevolen dat, zo iemand niet wil werken, hij ook niet ete. Want wij horen dat sommigen onder u ongeregeld wandelen, niet werkende, maar ijdele dingen doende. Doch de zodanigen bevelen en vermanen wij door onze Heere Jezus Christus, dat zij met stilheid werkende hun eigen brood eten. Is men niet goed gesteld, maar ziekelijk, men gebruike dan ook geneesmiddelen tot herstel. Ze zijn toch van de Heere tot genezing gegeven. Men moet er dan ook niet afkerig van zijn, maar ze volgens Zijn wilgebruiken. Als de Heere God het leven van de dodelijk zieke Hiskia met vijftien jaar wilde verlengen, toen beval hij dat zeen pleister op zijn gezwel zouden leggen. Vertrouwt echter, tot behoudenis van het leven, niet op uw zorg, noch op de uitwendige middelen, maar alleen op de Heere, om uit Zijn hand te leven. Het was een vlek op de godsvrucht van Asa dat hij niet de Heere zocht in zijn krankheid, maar de medicijnmeesters. 2 Kron. 16:12. Die also of anders naar Gods wil in lijden of in levensgevaar is, moet zijn ziel aan de getrouwe Scheper bevelen met weldoen, naar Petrus' les in 1 Petr. 4:19. En heeft men gebrek aan dagelijks voedsel of kleding, men zij dan ook niet al te neerslachtig. God, Die onze Vader is en Die ons leven is en de duur van ons leven bepaalt, Die ons het leven geeft, de vogels voedt en het gras des velds sierlijk bekleedt, zal ons ook van het een en het andere verzorgen, gelijk de mond der Waarheid leert in Matth. 4:42-34.

Het is waar, gelovigen, gij moet ook de dood sterven. Doch die zal u overkomen om u het leven te doen beërven, en om u daar te stellen, waar de dood niet meer zal zijn, noch rouw, noch gekrijt, noch moeite. Want naar Paulus' voorzegging, zal het verderfelijke de onverderfelijkheid, en het sterfelijke de onsterfelijkheid aandoen. Amen.

Johannes van der Kemp